

Valère Novarina

Vakon írni

Az írás a tapintáson alapul, egy *megérintett bizonyosságból* ered, mintha a beszéd szerve a kéz lenne. A thononi Szent Orsolya-rendházban, 1662 márciusában, Jeanne Guyon írni kezd: egy lendülettel, folyamatosan, kardagadásig, megbánás, javítgatás nélkül, mintegy diktálásra. Vakon halad előre, spirális írásban, kilélegzett csigavonalakban, lépegetve, egyensúlyvesztve: mintha az írás matériája a *lélekzet* lenne.

A nyelv itt már nem egy rendelkezésre álló eszköz, amelyet egy előre kigondolt gondolat „kifejezésére” tettek elénk, hanem egy szerszám a kézben, amely megnyitja a teret előttünk.

Madame Guyon írás közben talál ki mindent: a szellem felfedezője ő, a benső kalandora, aki a *belső ösvényeken indul el*, és halad előre a beszéd általi felfedezésben. Azokhoz az írókhoz tartozik, akik elhagyják az embert, felégetik a kartotékba zárt emberi képeket: nem csupán az öröklött gondolatokat, de az öröklött érzelmeket is. Jól tudja, hogy embernek lenni utazás, átkelés, embernek lenni különös, megdöbben bennünket, hogy az ember az írás által újraíródik, a nyelv által a nyelven túlra megy, a nem beszéltbe, a még ki nem mondottba. Madame Guyon műve azon művek közé tartozik, amelyek összetörik, felforgatják a Wittgenstein *Tractatus*-át záró meglehetősen szomorú kijelentést: „Amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell.” Alakítsuk ezt át vidám ellentétévé: „Amiről nem lehet beszélni, épp azt kell kimondani.” Önéletrajzának utolsó fejezetét megnyitva Madame Guyon így ír: „Nem tudnék már semmi többet írni a belső állapotomra nézvést, nem is teszem, mert egyáltalán nincsenek szavaim rá, hogy kifejezzek valamit, amely tökéletesen megszabadult mindentől, ami az emberi érzelem, kifejezés vagy értelem alá esik.”

Istent nyitja meg. Isten megnyitása egy könyv megnyitása, megnyitni a könyvet, mely megnyitja a Vörös tengert, a sírt – a könyvet, amely megnyit bennünket, hogy átkelhessünk. Madame Guyon „nyitott Bibliával” halad előre, szüntelen kommentárokkal újraolvasva az Írásokat; a Bibliával utazik, kalandozik... A kínaiaknak ott van a *Tao-Te King*, amely a „Változások könyve”, Izrael a Bibliát adta a világnak, amely az *Átkelések könyve*, a feltámadás, a paradoxon és a mélybe ugrás könyve, a megfordítások könyve, a húsvéti könyv: egy könyv, amely átjár minket. Aki felnyitja, nem pihen meg; aki elolvassa, nem jön ki belőle érintetlenül.

Amikor Madame Guyon elhagyja a józan észet, amikor írásai *örületnek vagy botránynak* tűnnek, a Bibliával megy tovább, kezében a Bibliával tájékozódik, halad előre és fedez fel. Igen messze vagyunk tehát minden „quietizmustól”, mert a Biblia épp a *Nyughatatlanság (inquiétude) könyve*. Rupert de Deutz a küzdő olvasó képét tárja elénk: „Minden ember, aki a Bibliát tanulmányozza, és törekszik megérteni Isten Igéjének jelentését, olyan, mint Jákob a Jabbók partján, egy ember, aki Istennel küzd.” *Quod omnis qui sacrae Scripturae*

studiis accintus incumbit, sensum Verbi Dei tenere contendens, instar Jacob cum Deo luctetur.

A *benső*, *belül lévő*, a leggyakrabban visszatérő fogalom madame Guyon írásaiban szinte minden oldalon felbukkan: „...És ez idő alatt megadatott számomra, hogy a belső szellem által írjak, ne saját értelmemből.” „A benső nem erődítmény, amelyet ágyúkkal kell bevenni, de szeretettel.” „Nem kell meglepődni azon, hogy a belső világ üldözve van e században.” „Ez a férfi erősen belső embernek látszik.” „Így szólott hozzám: És főként ügyeljen, meg ne tudják, hogy a belső ösvényen jár, mert ezzel üldöztetéseket vonna magára.” Meg kell értenünk, hogy szemben a birtokló „én”-nel, a priváttal, az általunk birtokolttal, az intim burokkal, a magunkra zárttal és a titkossal, a *benső*, amit madame Guyon nyit meg előttünk, egy átkelő: nem zár be, nem korlátoz, nem szorít be senkit, nem határoz meg egy tartalmat, nem határol be egy személyes területet – de kinyit, megnyílik, lemondáson át beteljesül, elengedésen át elnyer, magával visz minket, máshova visz, mint magunkba. A lemeztelenedés és megsemmisítés útjának végén („Éreztem, ahogy megyek egyre lejjebb, hogy már ne legyenek semmivé, amit még ki tudnék fejezni”), a benső mint a helye – nem az ének, nem az enyémnek – hanem egy hasadéknak, melyen keresztül egy ismeretlen fuvallat ragad meg minket: legbelül bennünk egy szélesre tárt út van.

Csak az *bír* hittel, aki képes egy birtoklás tárgyává válni, hiszen a hit a szüntelenül megújított bizalom, kockázat és kihívás, örömteli egyensúlyvesztés; teljes önátadás, nyitott ég alatti, tető nélküli építkezés és önépítés, mint a Sátrak ünnepének, a *Szukkótnak sátrai*. A Biblia könyvei nem arra tanítanak bennünket, hogy az égbe elhelyezzünk egy *Mindenhatót A Lehető Legnagyobb Betűkkel*, egy kőből és egy tömbből faragott Monolit Istent a fejünk felé, egy nagy „Ő”-t, egy tripla „Ő”-t, egy „egyedülálló fölöttebb természetfölötti Ő”-t, hanem arra, hogy szüntelenül a velünk való szövetségén és *küzdelmén* tűnődjünk. És arra, hogy mindig *másként* elgondolva kezdjük mindannyian. A Bibliában az embernek egy más architektúrája rajzolódik ki és épül fel – más, mint amit kaptunk. Isten az egyes szám negyedik személy.

Rideg Zsófia fordítása

Valère Novarina (1947) svájci drámaíró, rendező, festő és grafikus. Útja a filológiától és a filozófiától vezet a színházhoz. A P.O.L. Kiadó 1984-től kezdi kiadni drámáit. 1986 óta rendezi is műveit. Az *élet drámáját* 2587 szereplőjével így mutatják be az Avignoni Fesztiválon, ahol előadásai többségét azóta is játsszák. 2006-ban a Comédie Française repertoárjára kerül a *Dühödttér* című darabja. Legutóbbi bemutatója 2019 szeptemberében volt a párizsi La Colline Színházban: *A képzeletbeli állat*. Európa-szerte, az Egyesült Államokban, Oroszországban, Latin-Amerikában is játsszák műveit. Magyarul (Rideg Zsófia fordításaiban) a Debreceni Csokonai Színházban rendezte a *Képzeletbeli operettet* 2009-ben, valamint az *Imigyen szóla Louis de Funès* mono-drámáját 2016-ban.